

Otsikon sitaatti teoksesta *Matka mielikuvitukseen* (s. 170)

Näyttely ja näyttelyluettelo: Anne Luoranen (Vitriini 1; Vitriini 2; Lopuksi) ja Anna Tiitinen (Jukka Itkonen; Jukka Itkosen kotikirjasto)

Taitto: Eveliina Kiviniemi

Lastenkirjainstituutti 2026

Sisällysluettelo

Jukka Itkonen.....	5
Jukka Itkosen kotikirjasto.....	6
Vitriini 1: Yleiskatsaus Itkosen kirjallisen tuotannon teemoihin.....	7
Kielellä leikittely ja nonsense	7
Satujen uudelleenkerronta ja genrejen uudistaminen.....	8
Luonnon ja eläinten kuvaaminen	8
Ihmettelyn ja uteliaisuuden merkitys	9
Vitriini 2: Syväasukellus <i>Kuutanssiin</i>	9
Muinaisusko	10
Kalliomaalaukset.....	11
Kansanperinne, sadut ja lorut.....	11
Kaupunki ja kaupunkikulttuuri	12
Hugo Simberg	13
Vincent van Gogh.....	14
Aleksis Kivi.....	14
Avaruus ja maailmankaikkeus, kokonainen maailma	15
Lopuksi	16
Lähteet ja lisätietoa kirjailijasta.....	18
Jukka Itkosen teokset Lastenkirjainstituutin kokoelmissa	18
Näyttelyssä mukana olevat kirjat.....	22
Vitriini I.....	22
Vitriini II	23

Kuva: Ulla Salmi

Jukka Itkonen

s. 7.10.1951 Varkaudessa

k. 13.12.2021 Helsingissä

Jukka Itkonen

Vuonna 2026 Jukka Itkosen syntymästä on kulunut 75 vuotta. Itkonen oli ahkera ja arvostettu runoilija, kirjailija, sanoittaja, muusikko, kääntäjä ja kuvataiteilija. Hän kirjoitti runoja ja proosaa sekä lapsille että aikuisille, teki mittavan uran sanoittajana ja myös suomensi useita lastenkirjoja. Lisäksi hän piirsi ja maalasi tauluja, kirjankuvituksia ja levynkansia.

Jukka Itkonen syntyi Varkaudessa 7.10.1951 ja vietti lapsuutensa ja nuoruutensa Kommilan kaupunginosassa. Lapsuuden kasvuympäristö, kuten läheinen Komminselkä sekä sitä reunustava Varkauden rantatie, olivat sittemmin Helsingin Lauttasaareen asettuneen Itkosen sielunmaisemaa, ja etenkin vesi oli hänelle tärkeä elementti.

Lapsuudenperheeseen kuului vanhempien ja pikkuveljen ohella samassa talossa asunut ukki, jonka tarinat välittivät teollisuuspaikkakunnan kasvatille maaseutuperinnettä. Toisaalta Itkonen mielsi perheeseen koko luomakunnan, kuten lapsena kotipihan linnut, sammakot, oravat ja muut eloisat elämänkumppanit – sekä aina yhtä rakkaat kissat.

Teollisuuskaupunki toimii myös miljöönä Itkosen esikoisteoksessa *Käsi puoli Amor*, jonka Otava julkaisi vuonna 1974. Tajunnanvirtatekniikkaa hyödyntävä yhdenpäivänromaani kertoo nuoren miehen havainnoista ja ajatuksista ja pohtii Itkosen myöhemmälle tuotannolle tunnusomaisia ikuisuuskysymyksiä omasta itsestä ja paikasta.

Itkosen oman paikan voi kenties ajatella löytyneen jo 23-vuotiaana, jolloin hän ryhtyi vapaaaksi kirjailijaksi. Itkosen ensimmäinen lastenrunokokoelma, *Maakäki ja pingviini*, ilmestyi Otavalta vuonna 1986, ja samana vuonna Kustannuskiila julkaisi kokoelman *Raparperitie*, jonka runot ja laulut ovat Itkoselle tyypilliseen tapaan suunnattu kaikenikäisille lukijoille.

1980-luvulla Itkonen myös teki Yleisradioon *Kissalaakson kaupallisradio* -nimistä ohjelmaa, jonka pohjalta syntyi vuosina 1988–1990 kolme Kissalaaksoon sijoittuvaa lastenkirjaa. Itkoselle rakas eläin- ja luontoteema oli läsnä jo ensimmäisissä teoksissa: niin runoissa kuin proosassa tavataan perinteisten faabeleiden tyyliin joukko inhimillisiä eläimiä, jotka elävät modernia arkea.

Itkosen seuraava lastenkirja, lastenrunoja ja runotarinoita sisältävä *Be et Pop* (Otava, 1997), pääsi ensimmäistä kertaa jaetun Finlandia Junior -palkinnon ehdokkaaksi. Kirjan juuret ovat tekijänsä tavoin sekä maaseudulla että kaupungissa, ja Itkosen tarkat havainnot ja ihmettelyt ympäristöstä ovat siirtyneet sivuille välillä myös haikeiden mietelauseiden muodossa.

Finlandia Junior -ehdokkuuksia Itkoselle kertyi sittemmin kaksi lisää runokirjoista *Käpälämäki* (Otava, 2002) ja *Taikuri Into Kiemura ja muita kaupunkilaisia* (Otava, 2007). Kun *Käpälämässä* kohdataan kuonokkaita, suomukkaita ja siivekkäitä eläimiä, kääntyy *Taikuri Into Kiemurassa* lämmin ja hellä katse yhteiskuntaan, ihmisiin ja eri ammattien edustajiin.

Yhteiskunnalliset teemat ovat muutenkin esillä Itkosen teksteissä, joissa hän ei arvota ketään statuksen mukaan vaan kirjoittaa arvostavasti kaikista lajeista. Itkonen oli pehmeiden arvojen ja toisista välittämisen nimeen vannova humaani maailmankansalainen, ja hänen runoistaan löytyy runsaasti anarkiaa, kannanottoja ja voimakasta suoritusyhteiskunnan kritiikkiä.

Tuotteliaalta Itkoselta ilmestyi vuoden 2005 *Koipihumppa*-kokoelmasta lähtien vähintään yksi lastenruno- tai tarinakokoelma vuodessa. Hän työskenteli monien kuvittajien kanssa, ja esimerkiksi Christel Rönns, Camilla Pentti, Matti Pikkujämsä ja Virpi Penna kuvittivat useita Itkosen kirjoja. Itkonen teki itse kuvitukset teoksiinsa *Rinkeli, ronkeli* (Otava, 2001) ja *Villin lännen murmeli* (Otava, 2009).

Yhteistyötä Itkonen teki myös lukuisten tunnettujen yhtyeiden ja artistien kanssa laululyyrikkona. Hän kirjoitti mittavan sanoittajauransa aikana useita satoja laulun tekstejä, joita esittivät niin Kari Tapio, Paula Koivuniemi kuin monet muut taiteilijat. Myös Itkosen omista runoista on tehty lauluja, ja etenkin Kaj Chydenius sävelsi runsaasti Itkosen runoja.

Itkonen sai työstään useita palkintoja, ja uran aikana hänelle myönnettiin Anni Swan -mitali, Suomen Kirjailijaliiton Tirlittan-palkinto sekä Arvid Lydecken-, Kaarina Helakisa-, Minna Canth-, Savonia- ja Laivakello-palkinnot. Lisäksi vuonna 2022 WSOY ja WSOY:n kirjallisuussäätiö myönsivät Itkoselle postuumisti Kirsi Kunnas -palkinnon.

Jukka Itkonen kuoli 13.12.2021. Koska varastoon jäi vielä runsaasti julkaisemattomia tekstejä, on häneltä sittemmin ilmestynyt postuumisti sekä lastenromaaneja että tarina- ja runokokoelmia, kuten kansalliseepoksestamme hieman toisenlaisin, itkosmaisen viisain riimein kertova *Terveisiä Kalevalasta* (Tammi, 2025).

Jukka Itkosen kotikirjasto

Lastenkirjainstituutista löytyy paitsi Itkosen lapsille ja nuorille suunnattu tuotanto, myös vuoden 2024 aikana koottu Jukka Itkosen kotikirjasto. Kotikirjasto perustuu instituuttiin toimitettuun aineistoon, joka koostui Itkosen omaan kirjahyllyynsä vuosien saatossa hankkimista niteistä. Lopulliseen kotikirjastokokoelmaan valikoitiin yhteensä 211 teosta.

Kommilan kirjastossa nuorukaisena tovin työskennelleellä Itkosella oli tapana järjestää kirjat kotihyllyihinsä tarkasti aiheen mukaan, ja myös kotikirjasto on järjestetty teeman mukaan. Kokoelma paljastaa lukemista yhtenä mieliharrastuksenaan pitäneen Itkosen laaja-alaisen kiinnostuksen hyvin monenlaisiin aiheisiin aina avaruudesta Vincent van Goghiin.

Aiheiden kirjo näkyy myös Jukka Itkosen 75-vuotisjuhlanäyttelyssä, johon on poimittu kirjoja sekä Itkosen tuotannosta että kotikirjastokokoelmasta. Luonto ja eläimet, muinaisusko ja kansanperinne sekä koko maailmankaikkeus olivat Itkosta inspiroineita teemoja kuten myös tietyt taiteilijat ja kirjailijat. Lisäksi mukana on nonsensea ja satumukaelmia sekä kaiken olivaisen ihmettelyä.

Jukka Itkosen kotikirjastoon voi tutustua paikan päällä Lastenkirjainstituutissa. Kotikirjastosta laadittu kirjalista löytyy Lastenkirjainstituutin kotisivuilta: bit.ly/jukkaitkosenkotikirjasto.

Vitriini 1: Yleiskatsaus Itkosen kirjallisen tuotannon teemoihin

Jukka Itkosen laajasta tuotannosta voi löytää useita teemoja, joihin hänellä oli taipumusta palata yhä uudelleen ja uudelleen. Näyttelyn ensimmäisessä vitriinissä käsitellään näistä teemoista muutamia Itkosen kotikirjaston teosten kautta. Mikäli Itkosen tuotanto kiinnostaa laajemmin, kannattaa tutustua tämän näyttelyluettelon lopussa olevaan teosluetteloon, johon on koottu Itkosen Lastenkirjainstituutin kokoelmasta löytyviä teoksia.

Kielellä leikittely ja nonsense

Itkosta on usein nimitetty kielellä leikittelyn mestariksi: hänen tapansa hyödyntää sanoja on runsas ja monipuolinen, ja usein hänen proosaansa ja runoihinsa sisältyy lisäksi jokin yllätyksellinen elementti, joka saa lukijan nauramaan. Itkonen onkin yksi suomalaisen nonsensisentän tunnetuista nimistä, eikä syyttä. Runoilija on itse kertonut pitäneensä aina nonsense- ja kreisihuumorista ja kirjoittaneensa siihen viittaavia tekstejä jo kouluaikoinaan. Eräällä Amsterdamin matkalla hän kuitenkin sattui löytämään kirjakaupan alennuskorista yhtenä nonsensen uranuurtajista tunnetun Edward Learin teoksen *The book of nonsense and nonsense songs*, jonka limerikkeihin hän ei ollut aiemmin törmännyt. Runojen rytmi iskostui lopulta Itkosen mieleen siinä määrin, että hän päätyi aloittamaan limerikkien kirjoittamisen itsekin. Learin teos löytyy Itkosen kotikirjastosta, ja se on valittu myös osaksi tätä näyttelyä Itkosen vuonna 2001 julkaistun *Rinkeli, ronkeli* -runokirjan kanssa. Yhdessä nämä kirjat edustavat Itkosen kiinnostusta nonsenseen ja sanoilla leikittelyyn sekä hänen omaa nonsense-tuotantoaan.

Rinkeli, ronkelin runot ovat hilpeitä tulkintoja limerikki-traditiosta. Koska ne eivät noudata täydellisesti perinteisen limerikin muotoa, kutsui Itkonen niitä limerikkien sijaan rimelikeiksi. Toinen selkeä ero Learin perinteisempiin limerikkeihin on se, että Itkosen rimelikit ovat tiukemmin sidoksissa arkitodellisuuteen – ne eivät koostu puhtaasta nonsensesta, vaan viittaavat usein todellisuuspohjaisiin tapahtumiin, joskin viittaustapa on yleensä yllätyksellinen ja humoristinen. Yksi esimerkki tällaisesta runosta on *Väinämöinen Väinölän luodolla* -sarjan ensimmäinen rimelikki (*Rinkeli, ronkeli*, s. 63), jossa Kalevalasta tuttu Väinämöinen soittaa rannalla lauluja kalanruodolla. Ihmiset kerääntyvät kuuntelemaan hänen soittoaan mielellään, kunnes yhtäkkisen kääntein kautta heiltä aletaankin penätä teostomaksuja. Itkonen itse vitsaili tilanteen olevan luultavasti tuttu useille lauluntekijöille.

Rinkeli, ronkeli haluttiin nostaa näyttelyyn myös sen takia, että sen kuvitukset ovat Itkosen itsensä tekemiä. Itkonen piti omien sanojensa mukaan kuvien tekemistä kiehtovana puuhana, ja jos kirjoittaminen ei tahtonut sujua, hän saattoi yhtä mielellään tarttua kitaraan tai maalaustarvikkeisiin. Hän piti tekstiä hyvänä silloin, kun se muiden asioiden ohella synnytti myös visuaalisia mielikuvia. Näin ollen *Rinkeli, ronkeli* tarjoaa paitsi hyvän esimerkin Itkosen nonsensetuotannosta, myös mahdollisuuden tarkastella, millaisia visuaalisia mielikuvia taiteilija itse piirsi näkyviin omien runojensa pohjalta.

Satujen uudelleenkerrota ja genrejen uudistaminen

Toinen Itkosen tuotannolle tyypillinen piirre on hänen tapansa uudistaa perinteisiä kerronnan genrejä tekemällä niistä uusia versioita. Tästä näkökulmasta hänen tuotannostaan erottuvat erityisen hyvin perinteisten satujen uudelleenkerrota, jotka ilahduttavat lukijoita humoristisuudellaan ja yllättävillä juonenkäännteillään. Myös Itkosen kotikirjastosta on helppo huomata hänen kiinnostuksensa satuja ja satugenreä kohtaan. Hänen hyllystään löytyi monenlaisia satukokoelmia Suomessa kenties tuntemattomammista aasialaisista ja oseanialaisista saduista tutumpiin eurooppalaisten satujen kokoomateoksiin ja hölmöläissatuihin. Tähän näyttelyyn niiden joukosta valikoitui kokoelma *Grimmin satuja*, sillä Itkosen uudelleenkerrota keskittyivät erityisesti suomalaiselle yleisölle jo valmiiksi tuttuihin satuihin. Teoksen parina toimii Itkosen vuonna 2008 julkaistu satukirja *Sorsa norsun räätälinä*.

Sorsa norsun räätälinä nojaa kerronnassaan vahvasti siihen oletukseen, että perinteiset sadut ovat sen yleisölle tuttuja. Itkosen teoksessa nämä sadut nimittäin lähtevät heti ensisivuiltaan lähtien sellaiselle nonsenselaukalle, ettei lähdemateriaalia vähemmän tunteva lukija varmasti pysyisi perässä. Jos sadut ovat kuitenkin tuttuja, on *Sorsa norsun räätälinä* erinomainen kirja, jonka kautta tarkastella Itkoselle ominaista huumoria sekä tapaa, jolla hän lähtee ennakkoluulottomasti uudistamaan perinteisiä ja arvostettuja genrejä. Esimerkiksi Itkosen Punahilkka-mukaelmassa *Pieni Punalätsä* (*Sorsa norsun räätälinä*, s. 38–47) tapahtumapaikka on selkeän urbaani, susi tykkää hillua baarissa juomassa simaa, ja loppua kohden Punalätsän tuomiin ruokatarvikkeisiin tyytymätön isoäiti päätyy syömään sekä lapsenlapsensa että tämän mukana tulleen suden. Samanlaista modernin absurdia menoa on tiedossa myös kirjan Lumikki-mukaelmassa (*Sorsa norsun räätälinä*, s. 21–24), jossa äitipuolensa piinaama Murikka-neitonen haaveilee tanssiaisiin osallistumisen sijaan lähikioskinsa karaokekuningattaren tittelistä.

Luonnon ja eläinten kuvaaminen

Itkosen teokset sisältävät paljon luontokuvauksia. Usein nämä kuvaukset toteutetaan jollakin tavalla eläinten kautta: Itkosen teoksissa suorastaan vilisee erilaisia hännällisiä, suomullisia, kuonollisia ja siivellisiä olentoja, jotka seikkailevat milloin ihmisten maailmassa, milloin omissa luonnollisissa elinympäristöissään. Myös tiettyjä henkilökohtaisia suosikkeja on eläinkirjon lomasta havaittavissa: Itkosen teoksissa vilahtelee usein kissoja mitä kummallisimmissa tilanteissa, ja myös lintujen erilaisille puuhille on omistettu kunnioitettava määrä runoja. Edellä mainitusta hyvä esimerkki on Itkosen vuoden 2016 runokirja *Tiira tiiraa tiiraa*, jonka kaikki runot kertovat linnuista. Kiinnostus lintuja kohtaan ulottui Itkosella myös hänen kotikirjastonsa puolelle, josta näyttelyyn on valittu K. E. Kivirikon kauniisti kuvitettu lintutietokirja *Huomattavimmat laululintumme*. Kuonokkaiden, erityisesti kissojen, suurta määrää Itkosen tuotannossa puolestaan edustaa vuoden 2002 runokirja *Käpälämäki*.

Itkosen eläinrunoilla on myös filosofinen puolensa. Hän sivuaa teoksissaan usein hyvinkin isoja ja vakavia aiheita juuri eläinten kautta. Esimerkiksi runo *Muistoruno linnunpojalle* (*Tiira tiiraa tiiraa*, s. 12) kertoo pienestä linnunpoikasesta, joka tippuu pesästään. Itkonen kuvaa, kuinka lintu jää nukkumaan pihamaan nurmikolle, josta se lentää unissaan taivaan valokaareen ja jää sinne. Kuolemaa ei mainita runossa sanallakaan, mutta sen läsnäolo tuntuu silti jokaisen säkeen taustalla. Runo *Bernhardinkissa* (*Käpälämäki*, s. 13) puolestaan kertoo kissasta, joka haluaa bernhardinkoirien tapaan auttaa pelastamaan ihmisiä lumesta. Runon muut olennot kuitenkin pilkkaavat kissaa sen valitusta elämäntavasta ja toimittavat sen kis-

saparantolaan, jonne vangittu kissa jää runon lopussa näkemään unia siitä, että se pääsisi taas auttamaan lumen alle hautautuneita ihmisiä. Ihmislukijoita runo voi muistuttaa kipeästi siitä, kuinka paljon sattuu, jos muut ihmiset kieltäytyvät näkemästä sinua sellaisena, kuin oikeasti olet.

Itkosen kotikirjaston puolelta tällaista isoja aiheita käsittelevää luontokuvausta edustaa näyttelyssä Waldemar Bonselsin satuteos *Metsäniityn kirja: kirja kukista, eläimistä ja Jumalasta*. Itkosen tapaa kuvata luontoa ja sen kiertokulkua käsitellään enemmän myös tämän näyttelyluettelon *Kuutanssi*-runokokoelmaa käsittelevässä osuudessa.

Ihmettelyn ja uteliaisuuden merkitys

Edellä mainittujen aiheiden lisäksi Itkosen teoksissa korostuu usein tietynlainen maailman ihmettelyn näkökulma. Itkonen itse on todennut, ettei hän yritä pakonomaisesti etsiä runoilleen aiheita. Sen sijaan hän keskittyy kulkemaan maailmassa avoimin mielin ja antaa sen puhutella itseään. Tämä elämänfilosofia on nähtävissä myös hänen teoksissaan, joissa oivallukset maailmasta syntyvät siellä kulkemalla, eivätkä tiettyjen ihanteiden tai tavoitteiden jahtaamisen kautta. Tästä hyvänä esimerkkinä toimii Itkosen teos *Kirpun matka maailman ääriin*, jonka pariksi on kotikirjastosta nostettu Sakari Pälsin *Maailman ja mielen maisemia*.

Kirpun matkassa pieni kirppu päättää lähteä maailmalle hankkimaan mainetta ja tekemään urotekoja, sillä kotiympyrät alkavat tuntua siitä liian pieniltä. Matkansa aikana kirppu päätyy kuitenkin kokemaan monenmoista, joka saa sen kyseenalaistamaan, mikä sen matkan tarkoituksiksi lopulta muodostuu – löytyykö onni maineesta vai kohtaamisista, perille pääsemisestä vai vaeltamisesta? Ihmettelyn ja maailman arvostamisen teemat tulevat erinomaisesti esiin myös Itkosen *Kuutanssi*-runokokoelmassa, jota käsitellään tarkemmin näyttelyn toisessa vitriinissä ja tämän näyttelyluettelon seuraavassa osuudessa.

Vitriini 2: Syväsukellus *Kuutanssiin*

Runokokoelma *Kuutanssi: runoja kasvaville* julkaistiin vuonna 1999. Kirjan nimi juontuu Itkosen itsensä mukaan siitä, että hänellä oli sekä nuorena poikana että myöhemmälläkin iällä toisinaan tapana tanssia kuulle. Teoksen alaotsikko, *runoja kasvaville*, puolestaan viittaa Itkosen ajatukseen siitä, että ihminen voi niin halutessaan kasvaa vaikka koko elämänsä ajan – tai vastavuoroisesti kutistua. *Kuutanssi* onkin runokokoelma, joka puhuttelee jokaista lukijaa, niin vanhaa kuin nuorta.

Mistä *Kuutanssi* sitten kertoo? Tähän kysymykseen ei ole yhtä helppoa vastausta, sillä *Kuutanssia* on vaikea jakaa selkeisiin osiin aiheen perusteella. Runokirjana se seuraa vuodenkiertoa, mutta jokaiseen vuodenaikaan mahtuu paljon erilaisia asioita ja viittauksia. *Kuutanssi* kertoo perheestä, luonnosta, merestä, Helsingistä, menetyksestä, toivosta, avaruudesta, taiteilijoista, kalliomaalauksista, saunomisesta, rakkaudesta, kirjailijoista, ikävästä, linnuista, masennuksesta, runoilijoista, kuusta ja auringosta, yhä uudelleen versovasta keväästä ja kuolemasta. Runot kuvaavat vain harvoin yhtä tiettyä asiaa, eikä niissä mainittuja asioita myöskään aseteta vastakkain. Ihminen on olemassa aivan samoissa määrin kuin luonto, ja hänelle annetaan aivan sama arvo kuin merelle tai kottaraiselle tai suurelle tähtitaivaalle. Skaala saatetaan vaihdella yksittäisen runon sisällä pienestä ruohonkorresta ikuiseen avaruuteen, kaupunkilainen katsoo vuodenkiertoa aivan samoin silmin kuin maalla asuvakin, ja muinaiset laulut kajahtelevat uudempien hittien taustalla. Itkosen runoissa koko luomakunta on yhtä: katse

kiinnittyy usein johonkin pieneen elementtiin tai reflektioon, mutta maailma on jatkuvasti läsnä sen taustalla, antamassa sille itsestään joka hetki. Jokainen asia ja huomio saa *Kuutanssin* runoissa saman hellän ymmärryksen, oli se mikä tahansa.

Tässä näyttelyssä *Kuutanssia* lähestytään Itkosen kotikirjaston teosten kautta. Monenlaisista asioista ja ilmiöistä kiinnostuneen Itkosen kotikirjasto heijastaa hyvin sekä Itkosen omia intressejä että tuotantoa – hän kirjoitti aiheista, mistä oli itse kiinnostunut, tai mahdollisesti hankki mielellään lisää tietoa siitä, mistä kirjoitti jo valmiiksi. Kotikirjasto tarjoaakin mielenkiintoisen lähtökohdan, josta *Kuutanssia* runokokoelmana on mahdollista lähteä tarkastelemaan. Millaiset teemat, viittaukset ja selkeät nyökkäykset aiempien tarinoiden ja teosten suuntaan *Kuutanssissa* toistuvat, ja onko niissä havaittavissa yhtäläisyyksiä kotikirjaston teosten kanssa? Näyttelyyn tutustuessa on hyvä muistaa, etteivät nämä viittaukset ole läheläkään runojen ainoaa ulottuvuutta tai koko totuutta – Itkosen runous on aivan liian kokonaisvaltaista siihen. Hänen kotikirjastonsa kirjat auttavat kuitenkin avaamaan *Kuutanssin* eri puolia kaleidoskoopin tavoin ja tuomaan esiin Itkosen elämänmittaista arvostusta ja uteliaisuutta kaikkia maailman ilmiöitä kohtaan. Myös me lukijat näemme palasia ja osia itsestämme *Kuutanssin* runoissa, kun annamme niiden liikuttaa, koskettaa, naurattaa ja itkettää meitä, vaikka kiinnostuksenkohteemme olisivat aivan erilaisia – olemmehan me kaikki kasvavia, jokaisella elämämme hetkellä. *Kuutanssi* on omistettu meistä jokaiselle.

Muinaisusko

Yksi *Kuutanssista* ensimmäisenä huomattavissa olevista teemoista on muinaisusko, erityisesti suomalainen muinaisusko, jota näyttelyssä edustaa Itkosen kotikirjastosta löytyvä Martti Haavion toimittama *Kirjokansi : Suomen kansan kertomarunoutta*. Itkonen oli laajasti kiinnostunut eri maiden ja kansojen muinaisista, ja miksei uudemmistakin, uskomuksista, mikä on selkeästi nähtävissä hänen kotikirjastonsa sisällöstä. Viitteitä tähän kiinnostukseen on löydettävissä myös Itkosen laajemmasta kirjallisesta tuotannosta, jossa suomalaisille tutumpien kielikuvien keskeltä saattaa löytyä vaikkapa maininta valaistumisesta. *Kuutanssi* sisältää kuitenkin erityisen paljon viittauksia suomalaiseen muinaisuskoon ja kansanuskoon, joten tässä näyttelyssä sen runoja tarkastellaan erityisesti niiden tarjoaman linssin läpi.

Aiheena suomalainen muinaisusko soveltuu hyvin Itkosen runouden kanssa yksin: molempia leimaavat asioiden tarkka havainnointi, vuodenkierron kuvaaminen sekä syvä kunnioitus maailmaa ja luontoa kohtaan. *Kuutanssin* sivuilla lepäävien runojen takana väreilevätkin usein muinaisuskosta peräisin olevat vanhat kertomukset siitä, miten maailma on syntynyt, millaisia olentoja siellä voi elää ja miten elämän ikuisen kiertokulkuun tulisi suhtautua. Yhtenä hyvänä esimerkkinä muinaisuskoon liittyvän kuvaston hyödyntämisestä voi pitää *Kuutanssin* runoa *Loitsu*, joka on kirjoitettu shamaanirummun lyöntien tahtiin: rytmin voi melkein kuulla päässään runoa lukiessaan. Toisena hyvänä esimerkkinä toimii *Kallio*, jossa Itkonen kuvaa kallion päälle munittua linnunmunaa. Runon aikana muna halkeaa, ja sen keltuaisesta syntyy aurinko valkuaisen luodessa maan. Runosta ei ole vaikea huomata viittausta Kalevalan luomiskertomukseen, jossa maailma syntyy sotkan munasta.

Esimerkkejä *Kuutanssin* runoista, joihin sisältyy viittauksia suomalaiseen muinais- ja kansanuskoon:

- Kallio, s. 47 (viittaus Kalevalaan, maailma syntyy linnun munasta)

- Kuunalaiset; maat ja metsät..., s. 93 (maailma elävänä ja erilaisia olentoja täynnä olevana paikkana)
- Kuva lumessa, s. 147–148 (viittauksia Tuonelaan)
- Karhu ja enkeli, s. 149 (viittaus karhun taivaalliseen alkuperään)
- Loitsu, s. 152 (runo on kirjoitettu shamaanirummun lyöntien tahtiin)
- Kirjokansi, s. 153 (viittaus taivaaseen kirjokantena, karhun taivaallinen alkuperä)

Kalliomaalaukset

Yksi suomalaisille tutuimmista nykypäivään säilyneistä muinaisuskon ilmentymistä ovat kalliomaalaukset. Nämä usein punaisella värillä maalatut ja erilaisia eläimiä ja niiden metsästystä esittävät kuvat ovat kiehtoneet niin tutkijoita kuin maallikoitakin vuosisatojen ajan. Mitä kuvat merkitsevät, ja mitä niitä maalanneet ihmiset ovat mahtaneet niitä tehdessään ajatella – ja ovatko he aavistaneet maalauksiensa säilyvän vielä tuhansia vuosia eteenpäin? Kalliomaalaukset ja niihin liittyvä sisäsyntyinen mysteeri kiehtoivat selkeästi myös Itkosta, jonka kotikirjastosta löytyy Timo Miettisen kalliomaalauksia käsittelevä teos *Pyhät kuvat kalliossa*. Aihe oli kuitenkin ollut Itkosella selkeästi mielessä jo pidempään, sillä hän kirjoitti *Kuutanssin* yhden pelkästään kalliomaalauksiin keskittyvän runon.

Astuvansalmen kalliomaalaus -runo syntyi Itkosen kertoman mukaan kirjaimellisesti paikan päällä, Astuvansalmen kalliomaalausten alapuolella olevassa hiidenkirnussa, jonne Itkonen oli maalauksia ihailemaan tullessaan istunut kirjoittamaan päiväkirjaansa. Hänen siellä istuessaan kuului yhtäkkiä korpin raakunta, ja Itkonen päätyi kirjoittamaan kyseessä olevan runon siltä istumalta valmiina päiväkirjaansa. Runo kuvaa hyvin todellista tilannetta, jossa se kirjoitettiin, mutta runon maailmassa korppi ei vain raaku – sen sijaan se muistuttaa runoilijaa siitä, että hän voi kyllä istua maalausten edessä ja kirjoittaa runoja, mutta sitä, kuka maalaukset on kiveen maalannut, hän ei tule koskaan saamaan selville. Runo tuo hyvin esiin myös Itkosen tavan sisällyttää hänen ympärillään tapahtuvia ja kuuluvia asioita osaksi runojaan.

- Astuvansalmen kalliomaalaus (kirjoitettu Astuvansalmen kalliomaalausten alla korpin raakkuessa), s. 94

Kansanperinne, sadut ja lorut

Muinaisuskon lisäksi *Kuutanssin* runoista on löydettävissä myös uudempia uskomuksia ja tarinoita. Ihmisten keskuudessa on nimittäin aina elänyt myös arkisempia ja elämänläheisempiä kerronnan muotoja, kuten satuja ja loruja, joita on kerrottu muille ajankuluksi ja huvitukseksi. Erilaiset uskomukset ja taikakeinot eivät myöskään kadonneet mihinkään muinaisuskon hiivuttua, vaan saivat sen sijaan uudenlaisia muotoja: veden äärellä saattoi kertomusperinteen mukaan kohdata esimerkiksi näkin, ja erilaisiin juhlapyyhiin, kuten jouluun, juhannukseen ja pääsiäiseen liittyi erilaisia uskomuksia ja taikakeinoja, joista osa on säilynyt tähän päivään asti. Itkonen, innokas vanhojen genrejen lukija ja niiden uudistaja, on selkeästi ottanut myös näistä aiheista innostusta *Kuutanssin* runoihin. Tässä näyttelyssä hänen kiinnostustaan kansanomaisempaa kerrontaa ja runoutta kohtaan kuvaa kotikirjastokokoelmaan kuuluva *Mansikkasauna*-teos, johon on koottu valikoima suomalaisten sukukansan marien lauluja.

Kuutanssi sisältää useita runoja, jotka tuovat lukijan mieleen erehdyttävästi lapsena kuultujen satujen kertomusaiheet ja loruttelut. *Karhu tuli tupaan* -runo muistuttaa huomattavissa määrin perinteistä satua ja tuo myös sadulle tyypilliseen tapaan lukijalle esimerkin kautta esiin, miksi metsän eläimille kannattaa olla kiltti. *Harakka hangella* -runo sopisi erinomaisesti pienen lapsen kanssa leikittäväksi loruleikiksi, kun taas *Kuu huoneessa* ja *Satu* viittaavat runokieleessään kansanperinteelle tyypillisiin uskomusaiheisiin, pääsiäisnoitiin ja näkkeihin.

Esimerkkejä *Kuutanssin* runoista, joissa viitataan kansanperinteeseen, satuihin ja loruihin:

- Kuu huoneessa, s. 16 (viittaus pääsiäiseen ja pääsiäisnoitiin ja -noituuteen, sekä siihen, kuinka taikuuteen voi uskoa tiettyinä aikoina vuodesta enemmän kuin toisina)
- Kaksimielinen satu nimeltä Pielinen, s. 60–64 (runo miehestä, joka on yhtä aikaa mies ja kala)
- Satu, s. 95 (viittaus näkkiin ja kuun tervaamiseen)
- Ukin kävelykeppi, s. 109 (kävelykeppi, joka maahan iskettyinä kukkii)
- Karhu tuli tupaan, s. 154–155 (sadunomainen runo, jossa leskinainen ottaa karhuun tupaan-sa lämmittelemään ja saa seuraavana päivänä suuren hauen palkaksi ystävällisyydestään)
- Harakka hangella (Lintusatu), s. 162–163 (lastenlorua muistuttava runo)
- Kuutanssi (Juholle), s. 183–184 (kuulle tanssimista ja pääsiäisnoitaita)

Kaupunki ja kaupunkikulttuuri

Vaikka Itkosen runous liitetään usein luontoon ja luonnon kuvaamiseen, on hän myös ansioitunut kaupunkielämän kuvaaja. Itkonen ei vaikuttanut tuotannossaan näkevän kaupunkia ja luontoa toisensa vastakohtina, vaan hänen runoissaan luonto on usein läsnä kaupungissa ja kaupunki luonnossa – molemmat osa samaa, ihmeteltävää maailmaa, yhtä arvokkaita ja rakkaita kummatkin. Sama ajatus pätee myös kaupunkien ihmisasukkaiden kuvaamiseen. Itkonen kuvaa runoissaan niin presidenttejä, pullonkerääjiä kuin kaikkia siltä väliltä, aina samalla uteliaalla ja arvostavalla katseella. Oli kyse sitten luonnon tai kaupungin elämän kuvaamisesta, Itkosen runoista huokuu humaani ja suvaitsevainen suhde maailmaan.

Kuutanssin kaupunkirunot sijoittuvat Helsinkiin, ja niissä näkyvät hyvin kaupunkielämän monet puolet. Tuolla näkyy Mannerheimin patsas, täällä pulut tepastelevat puiston hallitsijoina ja jossain kauempana Hakaniemen hallin kulmassa soi haitari. *Kuutanssin* Helsinki onkin täynnä ääniä, näkemistä ja kokemista, elämää sen kaikissa muodoissa. Kotikirjaston puolelta Itkosen kiinnostusta kaupunkielämän kuvaamiseen edustaa hänen synnyinkaupungistaan Varkaudesta kertovien runojen antologia *Poimin kivetykseltä lehden*.

Poimintoja *Kuutanssin* runoista, jotka sijoittuvat Helsinkiin:

- Orava, s. 28
- Helsinki, 72–73
- Pressanlinnan edustalla, s. 75–76
- Helsingin posket, s. 79
- Stereofoninen monojono, s. 80

- Ankara – Lauttasaari, s. 84
- Postinkantajat, s. 85–86
- Varhainen talvi Kalliossa, s. 141
- Hakaniemen hallilla, s. 159–160

Yleisten teemojen lisäksi *Kuutanssista* on löydettävissä myös suurempia intertekstuaalisia viittauksia. Itkonen oli kiinnostunut monista taiteilijoista, runoilijoista ja kirjailijoista, ja hänen kotikirjastostaan onkin paljon teoksia, joissa kerrotaan tiettyjen taiteilijoiden elämästä ja tuotannosta. Myös *Kuutanssiin* on päätynyt useita runoja, joissa viitataan joko suuremmin tai epäsuoremmin muiden taiteilijoiden tuotantoon.

Hugo Simberg

Hugo Simberg ja tämän taide kiinnostivat selkeästi Itkosta. Hänen kotikirjastoonsa kuuluu useita kirjoja, jotka keskittyvät Simbergin tuotantoon, kuten näyttelyyn mukaan otettu *Piru, kuolema ja enkeli ateljeessa: tutkielmia Hugo Simbergin taiteesta*. Myös *Kuutanssista* on löydettävissä useita runoja, joissa viittaukset Simbergin taiteeseen ovat enemmän tai vähemmän selviä. Runo *Vesikivellä (eli Hugo maalaa)* vaikuttaa kertovan suoraan Simbergin taiteellisesta työstä, kuvitellen taiteilijan istumassa veden äärellä ja maalaamassa samalla, kun hänen lähistöllään liikuskelee hänen töilleen ominaisia enkeli- ja piruhahmoja. Toinen selkeä intertekstuaalinen viittaus Simbergiin löytyy runosta *Lauantaina*, jossa kallomiehiksi kutsutut luurangot hoitavat kukkia ennen saunaan menoa. Lukija, jolle Simbergin maalaus *Kuoleman puutarha* on tuttu, ei voi olla huomaamatta yhtäläisyyksiä runon ja maalauksen välillä. Molemmista teoksista myös välittyy tietynlainen lohdullisuus: luurangot ovat lempeitä puutarhanhoitajia, ja tuonpuoleisestakin löytyy haikeudesta huolimatta asioita, jotka tuovat sen asukkaille iloa – Itkosen runossa siellä esimerkiksi soivat sirkkaluisen viulun kaihoiset sävelet ja saunan höyry leijuu hiljaa ilmassa.

Kuutanssista on havaittavissa myös sumeampia viittauksia Simbergin tuotantoon, jos runojen lukija haluaa asian näin tulkita. *Kuutanssi* nimittäin sisältää useita runoja, joissa enkeli ratsastaa syystä tai toisesta karhulla. Simbergin taidetta tunteva pystyykin vetämään tästä mahdollisen yhteyden tämän maalaukseen *Satu I*, jossa valkoisiin pukeutunut ihmismäinen olento ratsastaa kummallisen näköisellä ruskealla eläimellä. Onko Itkonen inspiroitunut maalauksesta, vai onko kyseessä sittenkin pelkkä sattuma? Se täytyy runojen lukijan itse päättää.

Runoja, joissa on selkeitä viittauksia Hugo Simbergiin ja hänen taiteeseensa:

- Vesikivellä (eli Hugo maalaa), s. 65–66 (suora viittaus taiteilijaan runon nimessä, myös enkelit ja pirut mainitaan erikseen)
- Lauantaina, s. 107–108 (viittaus Simbergin *Kuoleman puutarha* -maalaukseen)
- Jouluyö, s. 172–173 (viittaus Simbergin *Haavoittunut enkeli* -maalaukseen)

Vincent van Gogh

Toinen taiteilija, jonka tuotantoon *Kuutanssin* runoista löytyy viittauksia, on Vincent van Gogh. Myös Vincent van Goghin tuotanto kiehtoi Itkosta, ja kuten Simberginkin kohdalla, Itkosen kotikirjastossa on useita Vincent van Goghin elämää ja taidetta käsitteleviä teoksia. Näyttelyyn niiden joukosta valikoitui *Vincent van Gogh: sanat kuin tuli*, joka sisältää lainauksia van Goghin kirjeistä.

Kuutanssin maailmassa Vincent van Goghin tapa tehdä taidetta tulee sanaleikin avulla esiin runossa *Meri tuulee*. Siinä Itkonen kuvaa mereltä saapuvaa myrskytuulta, jonka hän kuvailee kirjaimellisesti vääntävän pilvet Vincenteiksi. Lapsilukija saattaa ohittaa ilmaisun Itkosen kirjalliselle tuotannolle tyypillisenä nonsensena, mutta vanhemmalle lukijalle kielikuva taikoo esiin mielikuvan Vincent van Goghin teosten taivailla lipuvista, omalaatuisella tavalla maalatuista pilvistä.

Esimerkkejä runoista, joissa viitataan Vincent van Goghiin:

- Meri tuulee, s. 81–82 (taiteilijan nimi mainittu osana runoa)
- Iltatunnelma, s. 114 (sanana tähtikirkas käyttö osana runoa, mahdollinen viittaus van Goghin *Tähtikirkas yö* -maalaukseen)

Aleksis Kivi

Kolmas taiteilija, jonka tuotantoon *Kuutanssissa* viitataan intertekstuaalisesti, on Aleksis Kivi. Kuten muidenkin taiteilijoiden kohdalla, myös Kivestä löytyy Itkosen kotikirjastosta runsaasti teoksia, joista näyttelyyn valikoitui J. V. Lehtosen *Aleksis Kivi taiteilijana: eräitä piirteitä*. *Kuutanssin* runoista näkyykin varsin hyvin Itkosen perehtyminen Kiven tuotantoon. Esimerkiksi *Saunomassa*-runossa vaari siteeraa nauraen Kiven kuuluisia viimeisiä sanoja: ”Minä elän”. *Kävynpoimija*-runossa Itkonen puolestaan kuvaa nousua kuusen latvaan, jossa runon minäkertoja jää hetkeksi käpyjen keräämisen sijaan katselemaan maisemia ja tapailemaan mielessään runoja oravasta, joita Kivi ja Hellén aikoinaan kirjoittivat. Tämä maininta on helppo tunnistaa viittaukseksi Aleksis Kiven *Seitsemästä veljeksestä* löytyvään *Oravan laulu* -runoon, sekä Immi Hellénin *Kas kuusen latvassa oksien alla* -runoon, joista molemmat kertovat kuusen latvassa turvallisesti elelevistä oravista. Itkonen luokin viittauksen avulla runoon uuden merkitystason, jossa viittauksen tunnistanut lukija huomaa runon kuusen heiluttavan sen latvaan noussutta ihmislasta aivan yhtä lempeästi kuin runojen oravia.

Runoja, joissa on viittauksia Aleksis Kiven tuotantoon:

- Seitsemän veljestä, s. 26–27 (runossa seitsemän veljestä)
- Saunomassa, s. 97 (vaari siteeraa Kiveä)
- Kävynpoimija (Runo kouluajoilta), s. 167–168 (viittaus Aleksis Kiven *Oravan laulu* -runoon)

Avaruus ja maailmankaikkeus, kokonainen maailma

Itkosen tuotantoa leimaa tietynlainen maailman ihmettelyn arvostus. Hänen runoilleen on tyypillistä silmät auki kulkemisen ihanne, joka heijastuu niihin monella tasolla. Runojen aiheita löytyy kaikkialta, oli kyseessä sitten muurahaisen risahdus, auton tööttäys tai taivaalla paistava aurinko, eikä mikään niistä ole toista arvokkaampi – kaikkia tarvitaan, jotta runoja syntyy. *Kuutanssin* runoissa on kuitenkin mukana tietynlainen kokonaisvaltaisuus, joka tulee erityisen hyvin esiin sen avaruuteen ja maailmankaikkeuteen viittaavissa runoissa. Ne nostavat lukijan katseen ylöspäin, kohti yössä avautuvaa kosmosta, ja muistuttavat siitä, että kaikki maailmassa elävä on osa yhtä ja samaa kokonaisuutta – sama tähtipöly virtaa jokaisen meistä suonissa, pienimmästä kaikkein suurimpaan. Kotikirjaston puolelta tätä näkökulmaa edustaa näyttelyssä Heikki Ojan teos *Avaruuden tähtitarha*.

Tämä rakkaus maailmankaikkeutta ja sen kaikkia ihmeteltäviä asioita kohtaan on viimeinen, ja kenties kantavin teema, joka *Kuutanssista* on tämän näyttelyluettelon ja Itkosen kotikirjaston puitteissa havaittavissa. Avaruuden ja sen alla leviävän maan katselu ihmettelevin silmin muistuttaa Itkosen runoissa meitä siitä, kuinka ihmeellistä elämä voikaan olla, jos sitä muistaa katsoa avoimin mielin, ja kuinka arvokkaita sen kaikki osat ovat. Esimerkiksi runossa *Maailma* Itkonen kuvaa erilaisia asioita ja ilmiöitä, joita maailmasta löytyy, todeten kuitenkin, etteivät nämä asiat itse, kuten kuu ja metsäpolku, tiedä itsestään ja omasta kauneudestaan mitään – sen sijaan ohikulkeva ihminen huomaa niiden kauneuden ja voi ihmetellen pysähtyä ihailemaan niitä. *Tähtimeri*-runo puolestaan kuvaa laajaa lumikenttää ja sen yllä levittäytyvää tähtien merta, jossa ihmisten nimeämien tähtien joukkoon nousevat myös äsken kalastettujen kalojen henget. Kuva, jonka runo loihtii lukijan silmien eteen, on sydäntäsärkevän kaunis, muistuttaen lukijaa luonnon kiertokulusta ja siitä, että kaikki asiat maailmassa yhdistyvät toisiinsa jollakin tavalla. Lisäksi se muistuttaa, ettei kuoleman tarvitse tarkoittaa lopullista eroa maailmasta. Lopun sijaan se voikin olla uusi vuodenkierto, kenties hieman erilainen kuin ennen, mutta silti sellainen, josta löytyy edelleen paljon tuttuja ja rakkaita asioita sekä edeltä menneille että taakse jääneille.

Runoja, joissa maailmankaikkeuden ihmettely korostuu:

- Maailma, s. 6–7 (kertoo kauniisti maailman suuruudesta yksittäisten esimerkkien kautta, korostaa ihmistä ihmettelijänä)
- Kuusta ja maasta, s. 15 (rauhallistunnelmainen runo runojen kirjoittamisesta yöllä)
- Maailmaa yhtä kaikki, s. 68–69 (kuvaa kaikkea, mikä on osa maailmaa, yhtäläisen arvokkaana)
- Tähtimeri, s. 150–151 (kuvaa tähtitaivaan alla nuotiolla syöviä kalastajia, ja heidän syömiensä kalojen henkiä, jotka nousevat tähtien joukkoon)

Kuutanssi runokokoelmana kertoo monista asioista. Yksi sen olennainen sanoma on kuitenkin muistuttaa meitä ihmettelyn tärkeydestä. Itkonen tuo runojensa kautta kauniisti esiin, että kaikesta voi löytää jotakin arvokasta ja kaunista – oli kyseessä sitten kaukainen menneisyys, edessä siintävä tulevaisuus tai tämä hetki kaikkine ihmeellisine tunteineen ja ilmiöineen. Runot myös sitovat ihmiselämän kulun kiinni luonnon kiertokulkuun ja muistuttavat luki-

jaa siitä, että muutos kuuluu osaksi elämää. Kuten kevät vaihtuu aina ennen pitkään kesäksi ja suuntaa siitä syksyyn ja talveen, kasvaa ihminenkin jatkuvasti aina uudenlaiseksi ja silti tutuksi itselleen. *Kuutanssin* runoissa yksi elämän tarkoituksista voikin olla oppia lisää itseltään ja siitä, mitä kaikkea uskomatonta ja ihmeellistä ympäröivästä maailmasta löytyy.

Lopuksi

Tässä näyttelyssä on tuotu esiin vain muutamia mahdollisia näkökulmia, joista Jukka Itkosen laajaa kirjallista perintöä voi tarkastella. Hänen tuotantoaan ei pysty asettamaan kauniisti yksittäiseen laatikkoon tai jakamaan siististi vain muutama osa aiheen perusteella. Sen sijaan Itkosen runoissa on sekä nonsensea että vakavaa pohdintaa, avaruutta ja ruohonkorsia, luontoa ja kaupunkia, muiden töihin viittaamista ja Itkosen omia oivalluksia ja huomioita. Tämä taipumus pohtia monia aiheita päällekkäin ja yhtä aikaa sopii hyvin myös Itkosen omaan elämänfilosofiaan. Hän on tuonut kirjoituksissaan esiin kokevansa, että Suomessa taiteilijat halutaan hanakasti tunkea yksittäisiin laatikoihin, joissa heidän oletetaan viihtyvän. Itkonen itse ei kuitenkaan koskaan kokenut tätä mielekkääksi ja totesikin yhdessä tekstissään aikovansa itse mennä laatikkoon vasta kuoltuaan – ja että siihenkin hän tulisi luultavasti tarvitsemaan läheistensä apua. Ainakin Itkosen tuotannon osalta tämän tavoitteen voi katsoa toteutuneen erinomaisesti.

Loppusanoiksi tälle näyttelyluettelolle voi kenties valita nämä. Itkosen tuotanto kuvaa häntä todella kauniisti ihmisenä. Siinä heijastuvat hänen moninaiset kiinnostuksenkohteensa, arvostava suhtautumisensa kaikkiin eläviin olentoihin ja ajatus siitä, ettei ihmisen tarvitse koskaan oikeasti lakata kasvamasta – maailmasta löytyy nimittäin aina uutta ihmeteltävää, johon kohdistaa katseensa. Itkosen runo- ja proosateokset voikin nähdä hänen lahjanaan meille, jotka niitä luemme. Niin kuin *Kuutanssin* rivien välistä heijastuu aina maailma, heijastuu Itkosen laajemmasta tuotannosta aina runoilija itse, yhtä läsnä olevana kuin eläessäänkin. Kuten Itkonen itse kirjoittaa *Kuutanssin* toiseksi viimeisessä runossa *Runo sinulle* (s. 182):

Näin runoni sinulle annan /
niissä sinulla lahjoitan /
tämän elämän valokaaren /
yhden ihmisen maailman.

Kuva: Ulla Salmi

Lähteet ja lisätietoa kirjailijasta

Kotimaisia lasten- ja nuortenkirjailijoita : 3 / toim. Ismo Loivamaa ; julkaisija: Suomen nuorisokirjailijat ry. BTJ Kirjastopalvelu, 2001.

Kotimaisia lastenlyyrikoita / Mervi Koski. BTJ Kirjastopalvelu, 2003.

Matka mielikuvitukseen : lasten- ja nuortenkirjailijat kertovat teostensa taustoista / toimittanut Päivi Heikkilä-Halttunen ; julkaisija: Suomen Nuorisokirjallisuuden Instituutti. Tammi, 2004.

Tapion tarhoista turkistarhoille : luonto suomalaisessa lasten- ja nuortenkirjallisuudessa / toimittaneet Maria Laakso, Toni Lahtinen ja Päivi Heikkilä-Halttunen. SKS, 2011.

Jukka Itkosen teokset Lastenkirjainstituutin kokoelmassa

Käsi puoli Amor

Otava, 1974

Maakäki ja pingviini

Kuvat ja ulkoasu: Markku Könönen ; laulut: Marjatta Meritähti

Otava, 1986

Raparperitie : runoja ja lauluja

Kuvat: Meeri Torvinen ; sävellykset: Pedro Hietanen et al.

Kustannuskiila, 1986

Sampsa Luntsaketterin kissalaakson tarinoita

Kuvittanut Markku Könönen

Kustannuskiila, 1988

Kissalanpellon asema : kertomus junanlähettäjä Hiltusesta ja hänen neuvokkaasta kissastaan

Kuvittanut Markku Könönen

Kustannuskiila, 1989

Kissojen karkauspäivä

Kuvittanut Markku Könönen

Kustannuskiila, 1990

Be et Pop : lastenrunoja ja runotarinoita

Kuvittanut Erika Kovanen

Otava, 1997

Kirpun matka maailman ääriin : vaellussatu

Kuvittanut Anssi Keränen

Otava, 1999

Kuutanssi : runoja kasvaville

Kuvat: Hannu Taina

Otava, 1999

Myydään mummo : tähdellinen kertomus

Kuvittanut Anssi Keränen

Otava, 2000

Rinkeli, ronkeli : lastenrunoja

Otava, 2001

Käpälämäki : kuonokkaita, suomukkaita ja siivekkäitä runoja

Kuvittanut Petra Heikkilä

Otava, 2002

Koipihumppa : runoja lapsille

Kuvittanut Christel Rönns

Otava, 2005

Aakkoslammas loksuhammas

Kuvittanut Christel Rönns

Otava, 2006

Taikuri Into Kiemura ja muita kaupunkilaisia

Kuvittanut Christel Rönns

Otava, 2007

Sorsa norsun räätälinä

Kuvittanut Christel Rönns

Otava, 2008

Villin lännen murmeli : lastenrunoja

Otava, 2009

Somat sormet : meidän vauvan ensikirja = Söta fingrar : bebins första bok

Kuvat: Matti Pikkujämsä ; ruotsinnos: Annika Sandelin

Otava, 2010

Krokotiili hikoaa ja muita eläinrunoja

Kuvittanut Matti Pikkujämsä

Kirjapaja, 2010

Kaupunkiretki : lastenrunoja

Kuvittanut Matti Pikkujämsä

Kirjapaja, 2011

Leikkihaitari : valitut lastenrunot 1986–2010

Toimittanut Sanna Jaatinen ; kuvittanut Matti Pikkujämsä

Otava, 2011

Lumilyhdyn valossa

Kirjapaja, 2011

Neljän tuulen risteys : Jukka Itkosen runoja, kertomuksia ja maalauksia
Lamplite, 2011

Sanamaa : lastenrunoja

Kuvittanut Virpi Penna

Kirjapaja, 2012

Keinuhevosen kengittäjä : runoja vauvakotiin

Kuvittanut Matti Pikkujämsä

Kirjapaja, 2013

Astronautin rusinapulla

Kuvittanut Matti Pikkujämsä

Otava, 2013

Kaikki hyvin kasvimaalla

Kuvittanut Camilla Pentti

Lasten Keskus, 2014

Laulavat lenkkitossut : urheilullisia liikuntarunoja

Kuvittanut Matti Pikkujämsä

Lasten Keskus, 2015

Sirkusjuna saapuu

Kuvittanut Elina Warsta

Lasten Keskus, 2015

Hirvi irvistää

Kuvittanut Matti Pikkujämsä

Lasten Keskus, 2016

Tiira tiiraa tiiraa : runoja linnuista

Kuvittanut Camilla Pentti

Lasten Keskus, 2016

Aprillipäivä : lastenrunoja

Kuvittanut Camilla Pentti

Lasten Keskus, 2017

Tukaani puussa

Kuvittanut Matti Pikkujämsä

Lasten Keskus, 2018

Koira nimeltä Mutsi

Kuvittanut Virpi Penna

Lasten Keskus, 2019

Seitsemän kääpiön rytmiorkesteri : satumaisia runoja

Kuvittanut Virpi Penna

Lasten Keskus, 2020

Kultapöytä : valittuja lastenrunoja

Kuvittanut Matti Pikkujämsä

Lasten Keskus, 2021

Terveiset ulapalta : runoja vesiltä

Kuvittanut Camilla Pentti

Lasten Keskus, 2021

Sirmakan perhe ja soivan saaren salaisuus : seikkailukertomus

Kuvittanut Elina Warsta

Lasten Keskus, 2022

Antero Varovainen ja Onnenkivi

Jukka Itkonen, Arto Halonen ; kuvittanut Lotta Taarasti ; valokuvat: Dāvis Dambenieks et al.

Tammi, 2023

Terveisiä Kalevalasta

Kuvittanut Tuomas Kärkkäinen

Tammi, 2025

Viisikko kuusikossa ja muita melko uskomattomia tarinoita

Kuvittanut Christel Rönns

Tammi, 2026

Näyttelyssä mukana olevat kirjat

Vitriini I

1. The book of nonsense and nonsense songs / Edward Lear

Penguin Books, 1996

2. Rinkeli, ronkeli : lastenrunoja / Jukka Itkonen

Otava, 2001

3. Grimmin satuja : suomennos 1 / Jacob ja Wilhelm Grimm

Kuvat piirtänyt Rie Cramer

Otava, 1930

4. Sorsa norsun räätälinä / Jukka Itkonen

Kuvittanut Christel Rönns

Otava, 2008

5. Tiira tiiraa tiiraa : runoja linnuista / Jukka Itkonen

Kuvittanut Camilla Pentti

Lasten Keskus, 2016

6. Huomattavimmat laululintumme / K. E. Kivirikko

Kuvat: Inga Donner

WSOY 1944

7. Käpälämäki : kuonokkaita, suomukkaita ja siivekkäitä runoja / Jukka Itkonen

Kuvittanut Petra Heikkilä

Otava, 2002

8. Metsäniityn kirja : kirja kukista, eläimistä ja Jumalasta / Waldemar Bonsels

Tekijän luvalla suomentanut Sisko Vilkama ; kuvittanut Veli Kalima

WSOY, 1921

9. Kirpun matka maailman ääriin : vaellussatu / Jukka Itkonen

Kuvittanut Anssi Keränen

Otava, 1999

10. Maailman ja mielen maisemia : esseitä / Sakari Pälsi

Toimittanut Harry Halén

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1993

Näyttelyssä mukana olevat kirjat

Vitriini II

1. Kuutanssi : runoja kasvaville / Jukka Itkonen

Kuvat: Hannu Taina

Otava, 1999

2. Kirjokansi : Suomen kansan kertomarunoutta

Toimittanut Martti Haavio (2. painos)

WSOY, 1980

3. Pyhät kuvat kalliossa / Timo Miettinen

Kuvat: Heikki Willamo

Otava, 2007

4. Mansikkasauna : valikoima tšeremissilauluja

Toimittaneet Marjukka Eronen ja Jorma Eronen

WSOY, 1979

5. Poimin kivetykseltä lehden : Varkaus-antologia

Toimituskunta: Matti Kanervalo et al. ; kirjoittajat: Jukka Itkonen et al.

Kirjallinen yhdistys Kirja-Varkaus, 1989

6. Piru, kuolema ja enkeli ateljeessa : tutkielmia Hugo Simbergin taiteesta

Toimittanut Hanna-Leena Paloposki

Suomen taiteen museo Ateneum, 2000

7. Vincent van Gogh : sanat kuin tuli / Vincent van Gogh

Saksankielisen valikoiman toimittanut ja saatesanat kirjoittanut Maria Otto ; saksan kielestä suomentanut Anna-Maija Raittila

WSOY 1988

8. Aleksis Kivi taiteilijana : eräitä piirteitä / J. V. Lehtonen

WSOY, 1922

9. Avaruuden tähtitarha / Heikki Oja

Piirroksia: Peik Bäckström

WSOY, 1993

Lastenkirjainstituutti
Puutarhakatu 11 A
33210 Tampere

lastenkirjainstituutti.fi